

cant ni d'insòlit en aquest procés. Aquí es repeteix el cas de *Sabadell*, antic NP que s'ha superposat a l'ibèric *Arraona*; és el cas de *Vendrell*; el de *Guissona*, el de *Perpinyà*, el de *Manlleu*... ¿Són noms gaire antics ni venerables *Granollers* ('nials de granotes'), *Figueres*, *Vilanova*, *Arenys*.? Quantes vegades les ínfules de l'orgull d'una important població moderna han conduït a trampejar orígens pre-romans imaginaris per tal d'explicar el nom.

Recordem-nos del cas de *Guissona*, provinent del NP germ. WIZON, a desgrat de les invencions que el suplantaven a l'*Isona* verament Ibèrica (AESON); recordem el cas de la *Ávila* lleonesa, que no volent tenir nom menys antic que les veïnes Segòvia i Salamanca, promogué un *Abula* fantàstic pre-romà; el de l'arag. *Ricla*, altre NP germànic, a desgrat dels trucs pseudo-erudits per fer-lo remuntar fins al cèltic; i el de *Madrid*, híbrid moro empeltat sobre un mot romànic!

Acabem citant alguns llibres on es poden trobar algunes dades històriques complementàries. J.M. Pellicer i Pagès *Estudios Histórico-arqueológicos sobre Iluro, antigua ciudad de la Tarraconense, región Layetana*, 507 pp. in fº en 6 quaderns, Mataró 1887. Del mateix: «Synthesis e historial d'aquesta ciutat, en relació ab --- las santas patronas Juliana y Symphroniana» Mataró, 1902, 82 pp. A. Franquesa *Topografía médica de Mataró y su zona*, 295, pp. Mataró 1934. S. Llovet, *La ciutat de Mataró*, 1959: diu que el nom *Materó* es troba l'a. 1098 etc.: però quant a l'etimologia i història ling. es mostra ben desorientat («*Civitas Fracta* o *Freta*, de significat encara no ben dilucidat»!).

¹ S. Llobet en la *Geogr. de Cat.* de Solé Sabarís, també fa observar que fins al S. XIV *Materó* no és més que el nom d'un castell, i que segueix parlant-se de la *Civitas Fracta* o *Freta* fins al S. XIV; i que només des de llavors consta com parròquia i nucli urbà.—² Holder recull un grup de *Mataris*, *Matara*, *Matera*, *Matariacus*, *Matarella* que no crec que siguin cèltics sinó variants del mateix NP germànic en qüestió.—³ Modernament sí que el nom de la ciutat ha tingut eco en diversos NLL menors, que no serà de més indicar com a tals. *Els Matarós* pda. ross. te Terrats, a l'esq. del riu Cantarà (XXII, 68.11): Barranco *de Mataró*, val.xurro entre el *Caroche* i la Muela de Bicorp (Cavanilles II,5), potser provinent d'aquell alcait *Materó* que hem documentat a Xàtiva, o del que inquietava el de Tàrbena. Port de *Matarona* en te. de Carlet (*BDLC* II, 256). No es comprova segons el meu inf. de Montanui (XIX, 158.28), un nom *Mataró* que la *GGC* cita a l'art. Vilaller.

desemboca, al peu de Faió, després de rebre el tribut del r. Algars, tots dos provinents dels Ports de Tortosa: el Matarranya en el congost del Parrissal, aigües amunt de Beseit.

Pron. matařnya oït a Beseit (1928, exc. 99), i a les enqs. de Faió, Nonasp, Favara etc. 1955). Cels Gomis que recorregué llargament els pobles i ribera de la part baixa del riu, i en publicà valuoses i detallades informacions toponòmiques i dialectals i lèxiques el 1892, en el *B.C.E.C.*, II, 53-54, hi cita *La Boquera de Matarranya* (desaigüe, desembocadura) oït a Faió; *lo pedret del Matarranya*, *lo coll del Matarranya*, a Faió; indret on les aigües del riu tenen molt de corrent (lent, més riu amunt o més avall); a Faió, *Lo pedret del Matarranya*, paratge on hi ha una munió de roques grosses arrossegades per la força del corrent.¹ Casac. vogant Ebre avall el 1927 oï als barquers de Mequinensa que anomenaven la *matařnya* la plana o eixamplament del riu que segueix, des de l'aiguabarreig amb aquest afluent, fins prop del terminal amb Faió.

MENCIONS ANT. 1178, on el veiem com nom de comarca: «*Culam* cum suis minis, *Aras* cum suis term., *Morela* cum suis te., *Matarraniam* cum suis te., *Ripamrubeam* c.s.te.» (*BSCC* XVI, 386); 1181: Com nom del riu: 1181, una carta de població que dona el rei Anfós el Cast als pobladors del Riu Algars i de Batea, fixant els límits de la concessió: «Favara --- podium de Calezeit, --- Cretes --- Arenis --- Gandeia --- castrum de *Algars* --- Azcon, et deinde usque ad *Matarraneam*» (Font Rius, C.d.p. § 164, p.228.11f); 1181: en una carta anàloga, de destí diferent, es repeteix el nom del riu, en variants *Materraneam* (mss. *D, E, Matarzaneam, A.C.A.*) (ib. § 165). Simonet cita *Matarranya* en escrs. llatines dels SS. XII i XIII (*Glos.Moz.*) (ib. § 345) sense context ni detalls ni fonts (i amb etim. errònia: el creu compost del romànic *mata*). S.XVII: *Matarraña* en Zurita (*RFE* XXXIII, 64).

En *E.T.C.* (II 46), vaig argumentar la conveniència d'adoptar *Matarranya* com a nom de la comarca catalana a l'esq. del riu Algars, que ha estat assignada a la província aragonesa de Terol, comprenent des de Faió fins a Calaceit, Beseit, i terra endins fins a Favara, Massalió, Vall-de-roures, Pena-roja, Aiguaviva etc. En aquell article vaig estudiar els orígens dels noms de tots aquests pobles. De llavors ençà, aquest nom de comarca ha estat adoptat generalment en les publicacions catalanes; però, per la cita del doc. de 1178, s'endevina que això ja es practicava o s'hi tendia des del S.XII.

L'ETIM. ja la vaig donar aleshores (II 51,89): ar.vg. *ramla mařrāniya* 'la rambla de l'arquebisbe'. *Ramla* en àrab clàssic 'arena', també prenia en textos medievals sentits més amples: «grève, plage sablonneuse; grande plaine sablonneuse» i pogué ja pendre el sentit

MATARRANYA

Riu, el gros afl. de la dreta de l'Ebre, en el qual